

Crítica

NARRATIVA

Jordi Coca, *Sota la pols*. Premi Sant Jordi de novel·la 2000. Edicions Proa. Barcelona, 2001.

Crònica implacable dels anys grisos

JOAN JOSEP ISERN

Sota la pols, el llibre amb què Jordi Coca va guanyar l'última edició del premi Sant Jordi de novel·la, s'obre amb un paràgraf d'allò més significatiu i orientador: "Quan miro les velles fotografies de la meua infantesa se m'encongeix el cor. No semblo un nen malalt, però estic prim, vaig despentinat i faig uns ulls grossos i tristos. Exactament a les mateixes fotografies hi ha altres criatures que somriuen i juguen. En canvi a mi sempre se'm veu aclaparat i sense vida".

Difícilment es podria trobar, des de la primera presa de contacte amb el text, una manera més precisa d'encarar el lector amb el que l'espera en les pàgines següents: una crònica en primera persona, lúcida i magníficament escrita dels anys de la postguerra en una zona de Barcelona situada entre el Camp de l'Arpa, el Guinardó i el Clot. Uns anys grisos marcats per la tristesa i la por, per la misèria i la repressió. Però, sobretot, el que el lector trobarà és una història que -com passa sempre que parlem de Literatura amb majúscula- transcendeix l'anècdota particular dels personatges que la protagonitzen per convertir-se en una metàfora de l'existència que apel·la directament als racons més sensibles de l'ànima del lector.

LA FIGURA DEL PARE

Segurament a aquestes alçades ja tothom deu haver llegit o escoltat que amb *Sota la pols* Jordi Coca passa comptes amb la figura del seu pare. Tal com se'l retrata en el llibre, un home de caràcter colèric i tarannà intolerant amb tot el que l'envolta, començant per la muller i pel seu fill.

Sense voler dir en absolut que això no sigui així tinc, però, la impressió que entrar en la novel·la únicament amb aquesta impressió prèvia fóra com rebaixar-li injustament el sostre. Crec que més enllà d'un anecdotari personal sincer i sens dubte dolorós d'assumir, Jordi Coca ens ofereix un estremidor retrat del món dels vençuts ("Tots havíem perdut", cantava Raimon) i del temps de la por. Situat en una època i en un país concret, és clar, però extensible a escala universal. No en va l'obra més recent de Coca ("Des de fa tres anys només lleigeixo els clàs-

Jordi Coca, guanyador de l'última edició del premi Sant Jordi de novel·la

sics grecs", explicava no fa gaire en un xat) s'enfila pels terrenys dels mites clàssics. Unes zones en les quals la peripècia de l'individu es projecta sempre i de manera inequívoca cap a l'absolut. I val a

dir que el que fa encara més implacable aquest retrat és el fet que ens arribi a través de la veu no gens innocent d'un noi d'11 anys -el fill de la família- que evoca des d'un indeterminat futur el període del

seu pas de la infantesa a l'adolescència.

En aquesta crònica de viatge pels inferns de la còlera i l'estultícia, Jordi Coca ens ve a dir que l'únic raig d'esperança resideix en la cultura. En la

llibertat per la bellesa, com si diguéssim. Una conclusió, per cert, enormement propera als clàssics. "La meua salvació seran els llibres", proclama el protagonista cap a la meitat del llibre. I no és gens casual que el text que obrirà el seu horitzó vital sigui *Robinson Crusoe*, un retrat de la solitud profunda de l'home i, alhora, la crònica d'un aprenentatge del món. Ni més ni menys que el que el noi està vivint en aquells precisos moments.

En el mapa de *Sota la pols* s'hi dibuixen unes quantes referències constants: la mort (amb la repressió i la por com a aliades directes), la pobresa (física i espiritual), el sexe (com una expectativa tot just intuïda però encara no desenvolupada), la família (cau de perpètuas desavinences i discussions) i els amics (abocats a una existència sense futur ni il·lusions). També, sens dubte, hi té un pes específic la figura del pare, metàfora inequívoca d'un poder absolut pernicios en qualsevol moment: quan és amb la dona i el fill (crits i calbots), quan arriba de nit (sorolls, renecs i cops de porta) i fins i tot quan és lluny (amb els tripijocs de la feina que acaben posant-lo en mans de la policia).

D'altra banda Coca juga fort i bé la carta dels contrastos: la tristor de l'escola enfront de la família amiga que proporciona llibres al protagonista, els companys més petits enfront dels més grans que flirtegen amb l'estètica fatxenda dels falangistes, la imatge dura del pare enfront dels trets molt més tendres de la mare...

En aparença la prosa de Jordi Coca no sembla brillant ni entusiasmadora. En aparença només, perquè si la llegeixen amb atenció veuran com sap transmetre'ns amb extrema precisió i senzillesa la torbadora perplexitat i la immensa fatiga de viure que hi ha dins de l'ànima del narrador de *Sota la pols*. Una novel·la dura, sense concessions, implacable i amb un final d'una cruïlla i d'una fredor capaç de glaçar l'esperit del lector més animós. Una novel·la, creguin-me, que s'ha de llegir.